

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
Навчально-науковий інститут «Академія мистецтв імені С.С. Прокоф'єва»
Кафедра музичного мистецтва

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор інституту

_____ М.І. Аноненко

_____ 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«СОЛЬФЕДЖІО»

(назва навчальної дисципліни)

освітній рівень	бакалавр (назва освітнього рівня)
галузь знань	02 Культура і мистецтво (шифр і назва галузі знань)
спеціальність (спеціалізація)	025 «Музичне мистецтво» (код і назва спеціальності (або спеціалізації))
освітня програма	«Музичне мистецтво. Вокал» «Музичне мистецтво. Інструментальне виконавство» (назва освітньої програми)
тип дисципліни	обов'язкова (обов'язкова)

Київ – 2020 рік

Робоча програма з навчальної дисципліни «Сольфеджіо» складена для здобувачів вищої освіти відповідно до програми підготовки фахівців за спеціальністю бакалавра ступеня вищої освіти 025 «Музичне мистецтво»

Розробник: Марченко В. В. – кандидат мистецтвознавства, в. о. доцента кафедри музичного мистецтва, в. о. завідуючого кафедри музичного мистецтва
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри мистецтв
(назва кафедри)

Протокол від 16 жовтня 2020 року № 1/2

Завідувач кафедри музичного мистецтва _____ В.В. Марченко
(підпис)(ініціали та прізвище)

Погоджено:
Гарант освітньої програми

_____
(підпис, ініціали, прізвище)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників		Розподіл годин за навчальним планом		
Кількість кредитів:	9	Вид занять	Форма навчання	
Загальна кількість годин:	270		Денна	Заочна
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом:	1-2	Лекції:		-
Семестр:	1-4	Практичні заняття:	124	-
Тижнєве навантаження (год.):		Лабораторні заняття:	-	-
аудиторне:	4	Семінарські заняття:	-	-
самостійна робота:	4	Самостійна робота:	146	-
Форма підсумкового контролю:	екзамен	Консультації:	-	-
Мова навчання:	українська	Індивідуальні заняття:	-	-

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у ННП кафедри Музичного мистецтва, які безпосередньо проводять заняття або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою akademart@ukr.net

2. Програма навчальної дисципліни

Передумови для вивчення дисципліни:

Препозит:	Постпозит
Гармонія	Поліфонія, Філософія музики, Музична педагогіка, Історія музичних стилів, Естетика, Аналіз музичних творів

Примітка. Зазначається місце навчальної дисципліни у структурно-логічній схемі програми підготовки фахівця, перелік дисциплін, що передують (препозит), а також ті, які забезпечуються (постпозит) цією навчальною дисципліною, перелік раніше здобутих результатів навчання тощо;

Мета вивчення дисципліни:

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Сольфеджіо» є розвиваток навички, знання і вміння з курсу, спрямовані на різносторонній розвиток музичного слуху, який має ґрунтуватися на вивченні найяскравіших зразків вітчизняної та зарубіжної музики, пісенної народної творчості та кращих творах сучасних композиторів.

Очікувані програмні результати навчання за дисципліною (за Освітньою програмою):

ПРН 6. Демонструвати спроможність до самостійного дослідження наукової проблеми в галузі музичного мистецтва та написання роботи відповідно до вимог, готовність дискутувати і аргументувати власну позицію.

ПРН 9. Демонструвати володіння теоретичними та практичними основами інструментування, аранжування музики та композиції, вміння здійснювати переклад музичних творів для різних колективів (оркестру, ансамблю, хору).

ПРН 11. Застосовувати теоретичні знання та навички в редакторській / менеджерській / лекторській / звукорежисерській практичній діяльності.

ПРН 12. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.

ПРН 14. Використовувати на професійному рівні методи та прийоми викладання гри на інструменті / вокалу /диригування / теорії, історії музики / композиції.

Загальні та спеціальні компетентності, що формуються у процесі вивчення дисципліни

Шифр та назва компетентності	Результати навчання			
	Знання	Уміння/навички	Комунікація	Відповідальність і автономія
Загальні компетентності (ЗК)				
	ПРН 1	ПРН 1	ПРН 1	ПРН 1
ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.	ПРН 11	ПРН 12	ПРН 6	ПРН 14
ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	ПРН 11	ПРН 12	ПРН 6	ПРН 14
ЗК 8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях	ПРН 11	ПРН 12	ПРН 6	ПРН 14
ЗК 12. Здатність працювати автономно.	ПРН 11	ПРН 12	ПРН 6	ПРН 14
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)				
ФК 4. Здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва.	ПРН 11	ПРН 12	ПРН 9	ПРН 14
ФК 5. Здатність використовувати знання про основні закономірності й сучасні досягнення у теорії, історії та методології музичного мистецтва.	ПРН 11	ПРН 12	ПРН 9	ПРН 14
ФК 7. Здатність володіти науково-аналітичним апаратом та використовувати професійні знання у практичній діяльності.	ПРН 11	ПРН 12	ПРН 9	ПРН 14
ФК 10. Здатність застосовувати базові знання провідних музично-теоретичних систем та концепцій.	ПРН 11	ПРН 12	ПРН 9	ПРН 14
ФК 11. Здатність оперувати професійною термінологією.	ПРН 11	ПРН 12	ПРН 9	ПРН 14

ФК 17. Здатність застосовувати традиційні і альтернативні інноваційні технології музикознавчої, виконавської, композиторської, диригентської, педагогічної діяльності.	ПРН 11	ПРН 12	ПРН 9	ПРН 14
ФК 18. Здатність свідомо поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві та музичній педагогіці.	ПРН 11	ПРН 12	ПРН 9	ПРН 14

Зміст навчальної дисципліни

Розділ І.

Тема 1. Музичний звук. Музична система. Музичний стрій.

Ознайомлення з основними музично-теоретичними поняттями, необхідними для свідомого розуміння музичного мистецтва. Музичний звук, його властивості, обертони, резонанс, музична акустика. Основи музичної грамоти, Найважливіші поняття з теорії музики: діапазон, регістри, звукоряд, октави. Літерна система, знання знаків альтерації, похідних ступенів, походження діатонічних і хроматичних півтонів та цілих тонів, а також відомості про енгармонізм звуків. Утворення рівномірної 12-тонової музичної шкали як результат тривалого розвитку не лише музики, а й математики. «Музичний стрій» та його еволюція: від піфагорійського і гармонічного до темперованого та хроматико-енгармонічного строїв, а також відомості про історію виникнення пристрою камертон. Стрій як абсолютна висота звуків музичної системи, виражена в конкретних математичних величинах. Види математичних строїв: піфагорійський, чистий, рівномірно-темперований. Їх застосування: перший придатний для одноголосно-мелодичного звучання, другий – для багатоголосно-акордового, третій – для всіх видів музичних фактур.

Тема 2. Інтервал.

Першою «будівельною цеглинкою» гармонії є співвідношення двох музичних звуків – інтервал. Спочатку це співвідношення усвідомлювалося по горизонталі, тобто у мелодичний спосіб. Кожен мелодичний інтервал закріплювався у музиці як носій певної емоційно-сислової якості. Початок «гармонії» в історії відбувся з усвідомлення інтервалу, тому тема «Інтервал» є базовою для музиканта-педагога. У розділі «Музична фонетика» засвоєння базових тем як інтервал, інтерваліка мелодії, структура акордів гармонії, усвідомити важливість застосування простих та складених інтервалів, мелодичних і гармонічних, консонансів і дисонансів, діатонічних і хроматичних, їх обернення та розв'язання, енгармонізм інтервалів.

Тема 3. Акорд.

Акорд є одним з найважливіших засобів виразності у теорії музики і гармонії, це більш високий рівень гармонічного узгодження звуків, що поглинає інтервальні співвідношення. Складання уявлення про акорд як певну логічну цілісність уможливорюється усвідомленням значення як самостійної структурної одиниці музичного тексту. Тема «Акорд» є важливою та необхідною. Оволодіння навичками швидкого будування акордів різної будови, уміннями аналізувати структурні особливості акордів, класифікувати їх, визначати склад акордів терцієвої та не терцієвої будови, їх обернення та розв'язання, функціональне значення, набутти умінь з'єднувати акорди у гармонічні послідовності, а також отримати знання з тем альтерація та енгармонізм акордів. Тризвуки. Види тризвуків.

Обернення тризвуків. Головні та побічні тризвуки. Гармонічні звороти. Тризвуки в мажорі та мінорі.

Тема 4. Нотний стан. Ключі. Партитура.

Історія розвитку музичної нотації. Основні елементи музичної мови, «будівельного матеріалу музики» як: ноти, паузи, тривалості, знаки збільшення тривалостей. Нотний стан, різновиди ключів. Особливості запису багатоголосної музики, в якій зведені на один лист партії інструментів та голосів – партитура, види партитур (ансамблеві, хорові, оркестрові), ансамбль, види ансамблів (дует, тріо, квартет, квінтет, секстет, септет, октет і т.д.) Знаки скорочення та спрощення нотного письма. У продовження попередньої теми важливим доповненням є вивчення знаків скорочення та спрощення нотного письма, без яких студент не зможе грамотно прочитати музичний текст і партитуру (оркестрову та хорову). При поясненні цієї теми важливо ілюструвати розповідь музичними прикладами, доцільним буде використання принципу наочності.

Розділ II

Тема 1. Ритм. Метр. Розмір. Акцентуація. Ритмічний рисунок

В процесі вдосконалення специфічних музичних здібностей вирішальну роль мають відігравати почуття ладу, метро-ритму та музичної форми. Саме від них залежить те, чому більшість дослідників з проблем музичного сприйняття відводить перше місце – емоційний відгук на музику. Музично-теоретичні поняття та явища: ритм, метр, розмір (прості, складні, мішані розміри). Темп, класифікація темпів, ритмічний рисунок, акцентуація, різновиди ритмічних фігурацій, їх застосування та виражальна функція у музичних творах різних композиторів. Поняття «ритм» та виразне уявлення про ритмосмислову інтерпретацію у поезії, художній прозі, живопису, музиці, а також формотворчу роль ритму у музичних творах..

Тема 2. Пунктирний ритм. Синкопа. Види синкоп. Групування.

Особливе місце у переліку основних тем з розділу «Музична морфологія» посідають теми пунктирний ритм (довгий та короткий), синкопа, види синкоп, правила групування. Застосування пунктирного ритму та синкопи як виражальних ритмічних засобів у музичних творах різних композиторів. Однією з головних вимог теорії музики та сольфеджіо є знання правил групування тривалостей у різних розмірах. На початковому етапі студент повинен знати правила групування тривалостей у розмірах $2/4$, $3/4$, $4/4$, $3/8$, $6/8$ та винятки при групуванні.

Тема 3. Особливі види ритмічного ділення. Схеми диригування

У системі міжпредметних зв'язків – теорія музики надає фахові базові знання, без яких студент не зможе досягти таких дисциплін як вокал, диригування, основний музичний інструмент, зарубіжна музична література. Після вивчення попередніх тем додаються такі музично-теоретичні відомості: особливі види ритмічного ділення, групування в вокальній та інструментальній музиці, винятки групування, мелізми, схеми диригування.

Тема 4. Лад. Тональність. Гама. Паралельні, однойменні, однотерцієві, енгармонічно рівні тональності.

Лад – специфічний музичний засіб, аналога якому не існує в інших видах мистецтва. Саме з ладом (а точніше, з умінням під час співу «утримувати лад») пов'язане унікальне поняття «музикальність», що характеризує здатність людини до музичного навчання і музикальної діяльності. Отже, у музиці почуття ладу – основне для педагога-музиканта. Тому тема «Лад» відноситься до основних базових тем з курсу «Теорія музики та сольфеджіо». Студент повинен знати опорні музично-теоретичні поняття та сформулювати практичні фахові вміння з тем: лад, тональність, гама. Стійкі та нестійкі ступені, ладове тяжіння, головні та побічні ступені. Мажорний та мінорний лад. Види мажору і мінору. Ладові функції. Головні та побічні функції. Назви ступенів в ладі. Функціональні звороти. Основні та змінні функції. Паралельні, однойменні, однотерцієві, енгармонічно рівні тональності. Визначення ладу й тональності у творі. Транспозиція. Виразальна роль ладу.

3. Структура навчальної дисципліни (тематичний план)

ДЕННА ФОРМА

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	Всього	у тому числі			
		лек.	прак.	сем.	с. р.
1	2		4	5	6
Розділ I.					
Тема 1. Музичний звук. Музична система. Музичний стрій.			14		18
Тема 2. Інтервал			16		18
Тема 3. Акорд.			16		18
Тема 4. Нотний стан. Ключі. Партитура			16		18
Розділ II					
Тема 1. Ритм. Метр. Розмір. Акцентуація. Ритмічний рисунок.			16		18
Тема 2. Пунктирний ритм. Синкопа. Види синкоп. Групування.			16		18
Тема 3. Особливі види ритмічного ділення. Схеми диригування.			14		18
Тема 4. Лад. Тональність. Гами. Паралельні, однойменні, однотерцієві, енгармонічно рівні тональності.			16		20
Усього годин	270		124		146

4. Організація самостійної роботи студентів

Примітка. У цьому розділі визначаються види робіт та зміст завдань, форми звітності.

4.1. Теми для самостійного опрацювання

Тема 1. Ритм, метр, розмір, такт, тактова риска. Прості розміри, групування тривалостей у такті.

Тема 2. Системи фіксації звуку у середньовіччі: невми, біла та чорна нотація, реформа Гвідо Аретинського, модальна та мензуральна ритміка.

Тема 3. Метроритмічна організація музики. Система тривалостей і пауз. Темп у музиці

Тема 4. Ритм, метр, розмір, такт, тактова риска. Прості розміри, групування тривалостей у такті.

Тема 5. Звуковисотна фіксація музики, нотне письмо. Нотний стан, ключі, знаки альтерації.

Тема 6. Інтервали від окремої ноти, інтервали в тональностях мажора і мінора

Тема 7. Акорди: тризвуки, обернення тризвуків, головні тризвуки у мажорі та мінорі

Тема 8. Септакорд, Домінантсептакорд та його обернення

4.2. Індивідуальні завдання

Примітка. У цьому розділі визначаються завдання для самостійного вибору студентом.

Перелік тем для пошуку додаткового навчального матеріалу:

1. Ритм, метр, розмір, такт, тактова риска.

2. Прості розміри, групування тривалостей у такті.

3. Системи фіксації звуку у середньовіччі: невми, біла та чорна нотація, реформа Гвідо Аретинського, модальна та мензуральна ритміка.
4. Метроритмічна організація музики. Система тривалостей і пауз. Темп у музиці
5. Ритм, метр, розмір, такт, тактова риска. Прості розміри, групування тривалостей у такті.
6. Звуковисотна фіксація музики, нотне письмо. Нотний стан, ключі, знаки альтерації.
7. Інтервали від окремої ноти, інтервали в тональностях мажора і мінора
8. Акорди: тризвуки, обернення тризвуків, головні тризвуки у мажорі та мінорі
9. Септакорд. Домінантсептакорд та його обернення

4.4. Перелік питань для підготовки до підсумкового контролю

Екзамен з дисципліни «Сольфеджіо» проводиться наприкінці 4-го навчального семестру. Основна вимога до екзамену – продемонструвати знання теоретичного матеріалу, вивченого протягом усього курсу, та вміння застосувати ці знання у практичній діяльності. Основною формою роботи на екзамені є письмова гармонізація запропонованої мелодії чи басу у формі періоду на використання всіх можливих гармонічних засобів.

5. Критерії та система оцінювання результатів навчання

Примітка. Наводиться опис критеріїв та системи оцінювання, розподіл балів за видами контролю

№	Вид роботи і критерії оцінювання	Кількість балів
.	Відвідування практичного заняття : •підготовка (наявність конспекту, тез, знання основних понять); •активність; •креативність та ініціатива.	5 балів – одне заняття; денна форма навчання – до 40 балів;
.	Завдання самостійної роботи репродуктивного рівня: •повнота, послідовність і точність викладу.	2 бала – одне завдання
.	Завдання самостійної роботи творчо-критичного рівня: •повнота, послідовність і точність викладу; •презентація і обґрунтування власної думки з проблеми; •креативність і оригінальність виконання.	4 бала – одне завдання
.	Екзамен •повнота, послідовність і точність викладу; •презентація і обґрунтування власної думки з проблеми; •креативність і оригінальність мислення.	До 40 балів
	Разом:	100 балів

5.1. Політика курсу

Примітка. Визначаються політика щодо відвідування навчальних занять та політика академічної доброчесності.

Усі лекції та практичні мають бути відвідані. Завдання мають бути виконані самостійно.

5.2. Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Примітка. Описуються критерії оцінювання під час аудиторних занять, критерії оцінювання індивідуальних завдань, критерії оцінювання під час підсумкового контролю.

Поточний контроль								Підс. контроль	Сума
Розділ I				Розділ II					
T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T4	40	100
5	5	5	5	5	5	5	5		

5.3. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
80-89	добре	B	вище середнього рівня
75-79	добре	C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65	задовільно	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
30-59	незадовільно	FX	необхідне перескладання
0-29	незадовільно	F	необхідне повторне вивчення курсу

6. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна (за потребою)

7. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Вахромеев А. Элементарная теория музыки. М., 1983.
2. Виноградов Г. Элементарная теория музыки. К., 1973.
3. Калашник М. Уроки элементарной теории музыки: Навчальний посібник. – Харків, 2004.
4. Красинская Л., Уткин В. Элементарная теория музыки. М., 1983.
5. Локарева Ю.В., Свещинська Н.В. Навчально-методичний посібник «Теорія музики: питання методики Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2010.
6. Побережна Г.І., Щериця Т.В. Загальна теорія музики: Підручник. – К.: Вища шк., 2004.
7. Смаглій Г., Маловик Л. Основи теорії музики. Харків, 2005.
8. Способин И. Элементарная теория музыки. М., 1961.
9. Шип С. Музична форма від звуку до стилю: Навч. посіб. К, 1998.
10. Юцевич Ю.Є. Музыка. Словник-довідник. Тернопіль. Навчальна книга Богдан, 2003.

Додаткові

1. Алексеев Б., Мясоедов А. Элементарная теория музыки. М., 1986.
2. Алиев Ю.Б. Пение на уроках музыки: Методическое пособие для учителей начальной школы. – М., 1978.
3. Арчажникова Л.Г. Профессия – учитель музыки: Кн. для учителя. –М.: Просвещение, 1984.
4. Барабошкина А.В. Методика преподавания сольфеджио в ДМШ. Л., 1963.
5. Бершадская Т. Е. Лекции по гармонии. – Л., 1985.
6. Вахромеев В.А. Вопросы методики преподавания сольфеджио в ДМШ. М., 1968.
7. Виноградов Г., Красовская Е. Занимательная теория музыки. М., 1991.
8. Давыдова Е.В. Методика преподавания сольфеджио. М., 1986.
9. Задерацкий В. Музыкальная форма. М., 1995. - вып. 1.
10. Иванчикова О.С. Свободные вариации на тему: Нетрадиционные методы

музыкального воспитания. Симферополь: Издатель А.П. Выродов, 2003.

11. Игнатченко Г. И. Функционально-фонические свойства музыкальной фактуры: Метод. рекоменд. для студентов музыкальных вузов. Харьков, 1983, 1984. Ч. 1,2.

12. Локарева Ю.В. Навчально-методичний посібник з курсу гармонія . Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009.

13. Мазель Л. А., Цуккерман В. А. Анализ музыкальных произведений. М., 1967.

14. Максимов С. Е. Методы воспитания ладотонального слуха на уроках сольфеджио: Учебное методическое пособие для педагогов музыкальных школ. М., 1973.

15. Мальцев С. О психологии музыкальной импровизации. М.: Музыка, 1991.

16. Медушевский В. В. Интонационная форма музыки. М., 1993.

17. Месснер Е. Основы композиции. М., 1998.

18. Музыкальная фактура в аспекте стиля и формообразования. Воронеж, 1992.

19. Назайкинский Е. Логика музыкальной композиции. М., 1982.

20. Орлов В.Ф. Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і практика: Монографія / За заг. ред. І.А. Зязюна. К.: Наук.думка, 2003.

21. Островский А.Л. Методика теории музыки и сольфеджио: пособие для педагогов. – Л., 1970.

22. Павлюченко С. Елементарна теорія музики. К., 1980.

23. Скребкова-Филатова М. С. Фактура в музыке . М., 1985.

24. Шеломов Б. Импровизация на уроках сольфеджио. М.: Музыка, 1977.

Примітка. Список літератури складається з двох частин: основної і додаткової. До списку основної літератури включаються підручники, навчальні посібники, конспекти лекцій, методичні вказівки до практичних занять, плани семінарських занять тощо. Література може бути надана в електронному вигляді із забезпеченням вільного доступу здобувачів вищої освіти.

Список додаткової літератури призначений для більш поглибленого вивчення окремих розділів, тем або навчальної дисципліни в цілому.

Інформаційні ресурси

1. <http://playmusic.org/>
2. <http://www.creatingmusic.com/>
3. <http://music.edu.ru/>
4. <http://pedsovet.edu.ru/Brainin/index.html>
5. <http://www.sfskids.org>
6. <http://www.nyphilkids.org/>
7. <http://www.pbs.org/jazz/kids/>
8. <http://jan.ucc.nau.edu/~tas3/wtc.html>
9. <http://burskytest.narod.ru/main.htm>
10. <http://schoolcollection.edu.ru>

Примітка. Надаються назви та адреси інформаційних ресурсів.

Доповнення та зміни, внесені до робочої програми

Примітка. Доповнення та зміни до робочої програми додаються на окремому аркуші, затверджуються на засіданні кафедри на початку навчального року.